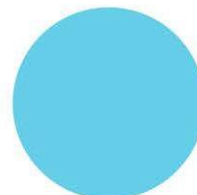

RAPPORTAGE KWALITEITSZORGINSTRUMENT

Datum: 19-05-2021

School: Bs. De Horizon

De Vreedzame School

Inhoud

Inleiding.....	3
Vragenlijst Groepsklimaat.....	4
Rapportage.....	4
Wat te doen met de resultaten?.....	6
Borgingsinstrument.....	7
Rapportage.....	7
Wat te doen met de resultaten?.....	10
Vragenlijst Onderzoek De Vreedzame School.....	14
Rapportage over het eerste deel van de Vragenlijst (leerlingen).....	14
Rapportage over het tweede deel van de Vragenlijst (leerkrachten).....	16
Wat te doen met de resultaten?.....	16
Bijlagen.....	17
Bijlage 1 Vragenlijst Groepsklimaat - Overzichten per groep.....	18
Bijlage 2 Een leeg borgingsplan om in te vullen.....	28
Bijlage 3 Overzicht ingevulde vragenlijsten en groepen.....	29

Inleiding

U hebt een of meer instrumenten uit het digitale Kwaliteitszorginstrument van De Vreedzame School gebruikt. In deze rapportage vindt u een samenvatting van de resultaten van uw school(locatie), van de door u ingevulde instrumenten. In bijlage 3 vindt u een overzicht van de door u ingevulde lijsten gekoppeld aan de groepen van uw school, zoals dat in het aanmeldscherm bij de start van het invullen door uw contactpersoon is opgegeven.

De rapportage bespreekt in elk hoofdstuk afzonderlijk de door u afgenomen instrumenten. U kunt de uitkomsten benutten om de kwaliteit van De Vreedzame School op peil te houden of te verbeteren.

We werken de komende jaren aan de opbouw van een landelijke 'norm', waarmee in de toekomst de cijfers van uw school vergeleken kunnen worden met landelijke gegevens.

Duiding van de cijfers vragen om bespreking met de betrokkenen. Dus in het managementteam, met de groepsleerkrachten, maar ook met de leerlingen. In elke klas kunnen de scores van de eigen groep aanleiding zijn voor een bespreking met de leerlingen. Aan het eind van elk hoofdstuk geven we enkele specifieke suggesties om aan de hand van de resultaten van het afgenomen instrument te komen tot maatregelen.

Uiteraard is er altijd de mogelijkheid om de Vreedzame School-trainer/adviseur die het invoeringsproces op uw school heeft begeleid, te vragen om mee te denken bij de interpretatie van de scores op de instrumenten, en advies te geven over de te nemen maatregelen.

Vragenlijst Groepsklimaat

De **Vragenlijst Groepsklimaat** is een 'volgsysteem' op groepsniveau. Het brengt in kaart in welke mate de doelen van het programma De Vreedzame School worden gehaald. Het is geen 'leerlingvolgsysteem', aangezien het niet de individuele ontwikkeling van iedere leerling in kaart brengt. De groepsleerkracht vult de vragenlijst in en geeft zijn of haar oordeel over het gedrag (en competenties) van de leerlingen. In de bovenbouw (groep 6, 7 en 8) is er ook de mogelijkheid om de leerlingen de vragenlijst te laten invullen.

Rapportage

In bijlage 3 vindt u een overzicht van de door u ingevulde lijsten gekoppeld aan de groepen van uw school, zoals dat in het aanmeldscherm bij de start van het invullen door uw contactpersoon is opgegeven.

Hieronder vindt u eerst een overzicht van **de gemiddelde scores voor alle groepen** op de vier onderdelen (doelen) van het programma:

- conflicten oplossen
- verantwoordelijkheid voor de gemeenschap nemen
- democratisch overleggen en gezamenlijk besluiten nemen
- openstaan voor verschillen tussen mensen

De antwoordmogelijkheden waren:

1 = niet	2 = soms	3 = vaak	4 = altijd
----------	----------	----------	------------

Groep	Conflicten oplossen	Verantwoordelijkheid voor gemeenschap nemen	Democratisch overleggen	Openstaan voor verschillen
Groep Rood	3,3	4,0	3,7	3,8
Groep Oranje	3,5	3,8	3,3	3,5
Groep Paars				
Groep Geel	3,3	3,3	3,1	3,8
Groep Bruin	3,5	3,4	3,1	3,8
Groep Groen	3,6	3,6	3,7	4,0
Groep Blauw	3,7	3,4	3,0	3,8

Figuur 1 - Gemiddelde scores voor alle groepen op de vier sociale taken van De Vreedzame School, ingevuld door leerkrachten

Normering

Er is nog geen normering voor deze vragenlijst. De komende jaren zullen de resultaten van veel scholen in Nederland verzameld worden, opdat op termijn een vergelijking mogelijk wordt met een gemiddelde score van andere (vreedzame) basisscholen in Nederland. Vooralsnog is gekozen voor een eenvoudige kwalificatie van het resultaat (een voorlopige norm):

	Kwalificatie	Gemiddelde score
	onvoldoende	1.0 - 2.0
	zwak	2.1 - 2.5
	voldoende	2.6 - 3.0
	ruim voldoende of goed	3.1 - 3.5
	uitstekend	3.6 - 4.0

Overzichten per groep

In de **bijlagen** vindt u **van elke groep** een tabel met de scores op alle items, én van elke groep een grafiek met de gemiddelde scores op de vier onderdelen (doelen van De Vreedzame School). Deze grafiek geeft een beeld van hoe de leerkracht het gedrag en de competenties van de leerlingen van zijn of haar groep beoordeelt als het gaat om deze gebieden: conflictoplossing, verantwoordelijkheid nemen voor de gemeenschap, democratisch overleggen en openstaan voor verschillen.

Van de bovenbouwgroepen (vanaf groep 6) waarbij ook de leerlingen de vragenlijst hebben ingevuld, is er een grafiek waarin de score van de leerkracht gezet is naast de gemiddelde score van de leerlingen (zie de **bijlagen**).

Wat te doen met de resultaten?

De **Vragenlijst Groepsklimaat** brengt in kaart in welke mate de doelen van het programma De Vreedzame School worden gehaald naar het oordeel van de groepsleerkracht (en in de bovenbouw ook van de leerlingen). Het nagaan of de doelen van het programma gehaald worden, heeft alleen zin als er ook iets met de resultaten wordt gedaan. We kunnen hierbij twee niveaus onderscheiden: groeps- en schoolniveau.

Op **groepsniveau** zal eerst een analyse plaatsvinden van de uitslag. Herkent de groepsleerkracht de score? Komt de score overeen met de eigen indruk? Indien de resultaten tegenvallen, zal eerst moeten worden nagegaan of het programma nog wel wordt gebruikt zoals bedoeld. Worden de lessen nog wel wekelijks gegeven? Zie ook de vragen die gesteld worden in het Borgingsinstrument.

Passend bij het gedachtengoed van Vreedzaam is een **bespreking met de groep zelf**. Zeker als de leerlingen de Vragenlijst ook zelf hebben ingevuld, dan is terugkoppeling natuurlijk vereist. De groepsleerkracht vat de resultaten samen, en bespreekt deze met de groep (in bijvoorbeeld een groepsvergadering). Interessant kan zijn of er verschil is tussen het oordeel van de leerlingen en van de leerkracht. Indien de resultaten goed zijn, dan vraagt dat om een flinke opsteker voor de groep. Als de resultaten (op een of meerdere onderdelen) tegenvallen, kan er samen met de groep gebrainstormd worden over mogelijke acties om het groepsklimaat te verbeteren.

Op **schoolniveau** zullen in de *stuurgroep* Vreedzaam, waarbij ook de directie aanwezig is, de resultaten van alle groepen worden besproken. Hierbij gaat de aandacht uit naar een vergelijking van de verschillende groepen met elkaar, naar een vergelijking met de vorige afname in ditzelfde schooljaar én naar een vergelijking met voorgaande jaren. De afnames uit voorgaande schooljaren zijn niet in deze rapportage te lezen; hiervoor dient u de rapportage van voorgaande jaren erbij te halen. Is er sprake van een negatieve of een positieve ontwikkeling? Zo ja, hoe komt dat? Ook hierbij is het zinvol na te gaan of het programma nog wel wordt gebruikt zoals bedoeld. Het Borgingsinstrument biedt hiervoor een handreiking.

Vervolgens kunnen de resultaten in het **schoolteam** worden besproken. Aandachtspunt daarbij is de mogelijke gevoeligheid: is er één groep die er in negatieve zin uitspringt? In zo'n geval is een voorbespreking met de groepsleerkracht van belang. Hoe ervaart de groepsleerkracht dat? Kunnen we dit zo in het team bespreken? In het team kan de grote lijn worden besproken, de ontwikkeling in vergelijking met de eerdere afname dit schooljaar, met voorgaande jaren, de verschillen tussen de groepen (meestal verdient een of meer groepen extra aandacht), en er kunnen afspraken gemaakt worden over wat er op schoolniveau beter kan en hoe dat kan worden aangepakt.

Is er een `norm`?

De komende jaren zullen de resultaten (middels het digitale instrument) van veel scholen in Nederland verzameld worden, opdat op termijn een vergelijking mogelijk wordt met een gemiddelde score van andere (vreedzame) basisscholen in Nederland. Vanzelfsprekend worden de resultaten anoniem verwerkt.

Werken met commissies

In het programma van De Vreedzame School wordt het werken met commissies geïntroduceerd. Een klein groepje leerlingen dat meedenkt en met voorstellen komt voor bijvoorbeeld de oplossing van een probleem (een 'toiletcommissie' naar aanleiding van de vieze WC's) of voor zaken die de groep aangaan (een 'sfeercommissie', of een 'lokaalcommissie'). De uitslag op de Vragenlijst Groepsklimaat kan ook vragen om een verbeterplan, waarbij het inschakelen van een of meer commissies goed kan werken. Komt uit de uitslag naar voren dat de groep bijvoorbeeld ten aanzien van het 'open staan voor verschillen' laag scoort, dan kan er een commissie worden ingesteld die voorstellen gaat doen om daar als groep beter in te worden. Indien het probleem op schoolniveau speelt, dan kan er een groepsoverstijgende commissie in het leven worden geroepen, waarbij uit alle groepen een leerling deelneemt aan het overleg binnen de commissie, eventueel door de groep op democratische wijze gekozen. Om na te gaan of de verbeterplannen hebben gewerkt kan er een tweede afname worden gedaan, waarvan de resultaten weer gezamenlijk worden besproken.

Borgingsinstrument

Het is zinvol om met enige regelmaat na te gaan of het programma nog goed wordt uitgevoerd en verankerd is in de school. Het borgingsinstrument brengt de 'kwaliteit' (de stand van zaken) ten aanzien van de implementatie van De Vreedzame School in kaart. Dit instrument biedt de school de input voor het opstellen van een borgingsplan met concrete ambities voor de komende beleidsperiode.

Rapportage

Het instrument bevat 28 vragen verdeeld over 5 categorieën:

- het gedrag van leerkrachten
- zichtbaarheid en uitdragen
- participatie van leerlingen
- verankering in organisatie
- ouders

In de rapportage hieronder vindt u eerst de gemiddelde scores (van alle invullers) per vraag, waarbij de invulmogelijkheden waren:

1 = niet	2 = soms	3 = vaak	4 = altijd
----------	----------	----------	------------

Bij sommige vragen was er alleen een ja of nee mogelijk, waarbij dan

1 = nee	2 = ja
---------	--------

Waardering van de scores

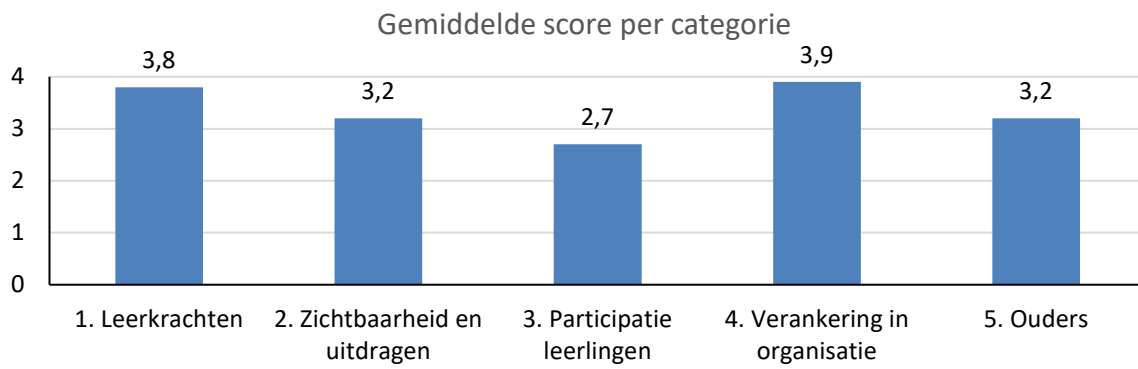
Kwalificatie	Gemiddelde score
onvoldoende	1.0 - 2.0
zwak	2.1 - 2.5
voldoende	2.6 - 3.0
ruim voldoende of goed	3.1 - 3.5
uitstekend	3.6 - 4.0

Leerkrachten:	
1. er zijn afspraken gemaakt over 'vreedzaam' leerkrachtgedrag	4,0
2. de afspraken over 'vreedzaam' leerkrachtgedrag zijn vastgelegd	4,0
3. leerkrachten houden zich ook aan die afspraken	3,4
4. leerkrachten passen modelgedrag toe naar leerlingen, ouders en collega's	3,7
5. de lessen 'Vreedzame School' worden wekelijks in alle groepen gegeven	4,0
Zichtbaarheid en uitdragen:	
6. De Vreedzame School is zichtbaar in de lokalen (prikbord, afbeeldingen, afspraken etc.)	4,0
7. De Vreedzame School is zichtbaar in het schoolgebouw (foto's mediators, welkomstbord)	4,0
8. er is een mediatioehoek	1,5
Participatie leerlingen:	
9. leerlingen beslissen mee over bepaalde zaken (bv inrichting school en klas, aanschaf spelen)	2,8
10. leerlingen hebben in alle groepen gemeenschapstaken in de klas	3,9
11. leerlingen hebben ook de organisatie en het beheer van deze taken deels in handen	2,9
12. er zijn leerlingmediatoren opgeleid en in de school werkzaam	1,2
13. leerlingen hebben ook andere klassenoverstijgende gemeenschapstaken	2,5
14. er zijn commissies in de klassen	1,9
15. er zijn schoolcommissies met vertegenwoordiging uit alle groepen	2,5
16. er zijn in alle groepen groepsvergaderingen	4,0
Verankering in organisatie:	
17. er is een stuurgroep Vreedzame School (vergadert 6x per jaar, gekoppeld aan de blokken)	4,0
18. De Vreedzame School is een vast agendapunt tijdens de teamvergadering (6x per jaar)	3,9
19. er zijn jaarlijks klassenbezoeken gericht op De Vreedzame School	3,8
20. de voortgang wordt gemeten (groepsklimaatvragenlijst, veiligheidsthermometer)	3,9
21. nieuwe leerkrachten worden systematisch geschoold in De Vreedzame School	4,0
22. De Vreedzame School is opgenomen in de visie, missie en het personeelsbeleid van de school	4,0
Ouders:	
23. in de schoolgids is informatie over De Vreedzame School opgenomen	4,0
24. op de website van de school staat informatie over De Vreedzame School	4,0
25. tijdens het intakegesprek wordt informatie over De Vreedzame School gegeven	3,8
26. er zijn ouderavonden over De Vreedzame School	1,3
27. er is een nieuwsbrief voor ouders over De Vreedzame School	3,8
28. we betrekken ouders bij De Vreedzame School (bijvoorbeeld het bijwonen van activiteiten)	2,3

Figuur 2 - Gemiddelde score van alle respondenten per vraag

In grafiekvorm

Hieronder de resultaten in een grafiek met de gemiddelde score op de vijf onderscheiden deelgebieden (gedrag leerkrachten, zichtbaarheid en uitdragen, participatie, verankering in de organisatie, ouders):

Wat te doen met de resultaten?

Een van de moeilijkste aspecten bij het realiseren van een vernieuwing is de verankering of borging. Hoe zorg je ervoor dat het enthousiasme van het begin niet langzaam verdwijnt en De Vreedzame School weer uitdooft? Hierin speelt de schoolleiding met de stuurgroep de hoofdrol. De ervaring leert dat rekenen en taal altijd wel gegeven zullen worden, maar dat activiteiten rondom sociaal-emotionele ontwikkeling of expressievakken als eerste sneuvelen als de druk oploopt. Dit kan voorkomen worden door een duidelijke leiding die de borging en verankering aanstuurt.

De uitslagen op het Borgingsinstrument kunnen richting geven aan het borgingsplan. De belangrijkste maatregelen die scholen kunnen treffen om te voorkomen dat De Vreedzame School na een enthousiaste start weer wegzakt zijn:

- Topprioriteit is het in stand houden van het geven van de *wekelijkse lessen*. Deze lessen worden uiteraard in het rooster opgenomen, en de schoolleiding moet erop toezien dat ze daadwerkelijk worden uitgevoerd. In het lesprogramma van De Vreedzame School wordt in elke groep op een steeds hoger niveau belangrijke kennis en vaardigheden op het sociale en morele domein aangeleerd. De lessen beïnvloeden tevens de attitudes van de leerlingen. Ze kunnen eenvoudigweg niet gemist worden (precies als rekenen en taal).
- Een andere belangrijke maatregel is om de *stuurgroep* te continueren, ook na de invoeringsfase. Deze kan zes keer per jaar bijeenkomen om de blokken door te spreken: terugblik op vorige blok, nagaan of alles is uitgevoerd volgens plan, en voorbereiding op het nieuwe blok, hoe geven we het thema vorm? De leden van de stuurgroep zijn de ankers van De Vreedzame School in de school.
- De Vreedzame School moet *zichtbaar* zijn, voor leerlingen en voor ouders. In elke klas een prikbord speciaal voor De Vreedzame School, en in de centrale hal een prikbord voor de ouders. De stuurgroep, en mogelijk een groepje leerlingen, ziet toe op het bijhouden van de prikboarden.
- Een probleem vormt altijd de *invalier of de nieuwe leerkracht*. Zij hebben de training niet gevolgd, en zijn soms 'handelingsverlegen' ten aanzien van De Vreedzame School-lessen. De inscholing van *nieuwe leerkrachten* is belangrijk. Soms zijn er schooloverstijgende cursussen voor nieuwe leerkrachten in 'vreedzame' scholen; anders kan begeleiding op maat gevraagd worden. Er zijn ook scholen waarbij de stuurgroepleden de nieuwe leerkrachten inwerken (bijvoorbeeld per twee blokken vooruit). Voor de *invalkracht* kunnen in de klassenmap enkele Vreedzame School-activiteiten worden opgenomen, die makkelijk gegeven kunnen worden.

De top-11 van borging van De Vreedzame School:

1. Opnemen in **missie** van de school, in meerjarenplan, **kwaliteitsbeleid**, in **personeelsbeleid** (POP, competentie-profielen, functioneringsgesprekken, werving nieuw personeel, e.d.).
2. Uitvoeren van **wekelijkse lessen** opnemen in rooster; geen vrijblijvendheid).
3. **Stuurgroep** Vreedzame School 6 x per jaar (gekoppeld aan de blokken) op basis van een **jaarplan**.
4. Vast **agendapunt** op teamvergadering 6 x per jaar.
5. Zorg voor **zichtbaarheid** van De Vreedzame School (gevel; in klas en hal prikboarden; mediatieplek; foto's mediators; afkoelplek; etc.). Eventueel ook in de wijk.
6. Jaarlijks **klassenbezoek** gericht op De Vreedzame School.
7. **Voortgang** meten (Veiligheidsthermometer; borgingsinstrument).
8. **Structurele betrokkenheid** van kinderen (gemeenschapstaken in klas en school; commissie in klas en school; mediators; groepsvergaderingen; etc.).
9. **Nieuwe leerkrachten** in scholen (maar ook directie, oop-ers, opleiders in school; etc.).
10. **Ouders** blijven informeren (intakegesprek; schoolgids; info-avonden groepen; nieuwsbrieven; kletskaarten; presentaties kinderen; etc.), én betrekken, activeren (ouderstuurgroep).
11. Zorg voor een **expliciete sociale norm** ('zo doen we het hier'), en draag die uit op elk moment, door iedereen in school; en spreek elkaar daar op aan.

Een borgingsplan

Stel een borgingsplan op, op basis van voorgaande 11 aspecten:

Borgingsplan	Wie verantwoordelijk?	Acties	In orde	Nog niet in orde
Opnemen in missie van de school, in meerjarenplan, kwaliteitsbeleid , in personeelsbeleid (POP, competentie-profielen, functioneringsgesprekken, werving nieuw personeel, e.d.).				
Uitvoeren van wekelijkse lessen (opnemen in rooster; geen vrijblijvendheid).				
Stuurgroep VS 6 x per jaar bijeen (gekoppeld aan de blokken) op basis van een jaarplan .				
Stuurgroep heeft een jaarplanning gemaakt. (Zie voorbeeld).				
VS vast agendapunt op teamvergadering 6 x per jaar.				
Zichtbaarheid (gevel; in klas en hal prikboarden; mediatieplek; foto's mediatoren; afkoelplek; etc.). Eventueel ook in de wijk.				
Jaarlijks klassenbezoek gericht op De Vreedzame School.				
Voortgang meten (Kwaliteitszorginstrument: groepsklimaatvragenlijst, borgingsinstrument, veiligheidsthermometer).				
Structurele betrokkenheid van kinderen (gemeenschapstaken in klas en school; commissie in klas en school; mediatoren; groepsvergaderingen; etc.).				
Nieuwe leerkrachten inscholen (maar ook directie, oop-ers, opleiders in school; etc.).				
Ouders blijven informeren (intakegesprek; schoolgids; info-avonden groepen; nieuwsbrieven; kletskaarten; presentaties kinderen; etc.), én betrekken, activeren (ouderstuurgroep).				
Zorg voor een expliciete sociale norm ('zo doen we het hier'), en draag die uit op elk moment, door iedereen in school; en spreek elkaar daar op aan.				

In Bijlage 2 is een leeg format opgenomen van bovenstaand Borgingsplan.

Enkele andere tips die kunnen helpen bij de borging:

- maak een borgingsplan en stel dat jaarlijks bij op basis van de scores op het borgingsinstrument
- stel elkaar kritische vragen bij de interpretatie van de resultaten van het kwaliteitszorginstrument
- betrokkenheid van de schoolleider bij het opstellen van het plan
- zorg voor een gelijke start van de blokken in alle groepen
- stuurgroep na 2 à 3 jaar wisselen qua samenstelling
- aandacht voor onderwijsondersteunend personeel
- zorg (intern begeleider) koppelen aan DVS
- bevraag elkaar: hoe vreedzaam ben ik in contact met leerkrachten en ouders?
- leerlingen betrekken bij de zichtbaarheid
- leerlingen betrekken bij borging: leerlingpanel

Voorbeelden uit de praktijk van afspraken rondom borging

1. In alle groepen wordt wekelijks de les Vreedzame School gegeven.
2. Tijdens de les Vreedzame School hangt een bordje 'NIET STOREN' op de deur van het lokaal.
3. Er is een jaarplanning van de lessen en de blokken.
4. Er is een kist voor elk blok met aanvullende materialen gekoppeld aan de inhoud van dat blok (boeken, poppen, etc.).
5. Blok 1 wordt in een verkorte periode van twee weken gegeven.
6. Duo-leerkrachten doen om de beurt een les Vreedzame School.
7. In elk lokaal hangen de afspraken die de klas heeft gemaakt over de omgang met elkaar en een prettige sfeer in de groep. Deze hangen allemaal in dezelfde gele lijst.
8. Elke twee weken stelt de groepsleerkracht een van die afspraken centraal, en bespreekt met de klas hoe het nu gaat.
9. Alle leerkrachten hebben taken en verantwoordelijkheden voor leerlingen in hun klas.
10. We stimuleren de leerlingen om zelf met ideeën of initiatieven te komen hiervoor.
11. Vanaf groep 7 zijn er ook verantwoordelijkheden op schoolniveau (elke leerling heeft een maatje uit de kleutergroepen voor de periode rondom Sinterklaas; aantal leerlingen zijn vaste hulpjes op vaste tijden in groep 1 en 2; aantal leerlingen zijn leeshulp in groep 3; leerlingen gaan mee met uitstapjes van de kleuters; leerlingen helpen mee de sportdag te organiseren).
12. In elke groep wordt wekelijks op vrijdagochtend de Vraag- en Opstekerkring gehouden, onder leiding van leerlingen (vanaf groep 5 met een voorzitter en notulist); agendapunten worden aangedragen middels een speciaal schrift, een brievenbus of een flap op de muur.
13. Er is een werkgroep Vreedzame School; deze komt 6 keer bijeen, gekoppeld aan de jaarplanning van de blokken.
14. Samenstelling: uit elke bouw een leerkracht, plus directeur en IB-er.
15. Van werkgroepleden wordt verwacht dat zij zich voorbereid hebben door het doornemen van het nieuwe blok, en dat zij in hun bouw hebben nagegaan hoe het oude blok is verlopen.
16. Doel van de werkgroepbijeenkomsten is om op het afgelopen blok terug te blikken en 'good practices' te verzamelen; en om een ideeënbrief samen te stellen voor het team om het nieuwe blok 'aan te kleden'.
17. De Vreedzame School is een vast agendapunt op de bouwvergaderingen, en op het MT-overleg; hier kunnen voorbeelden van good practice worden uitgewisseld.
18. In elke bouw wordt één keer een video-opname gemaakt van een Vreedzame School-activiteit; deze wordt gebruikt als uitgangspunt voor de bespreking van De Vreedzame School in de bouwvergadering of teamvergadering.
19. In de eerste schoolweek vindt de sollicitatie plaats naar de taak van mediator.
20. In de derde schoolweek worden de nieuwe mediators getraind door
21. Er zijn twee geplande evaluatiemomenten met de mediators.
22. Bij incidenten met leerlingen en ouders gebruiken we zoveel mogelijk het stappenplan voor mediatie.
23. Klassenbezoeken Vreedzame School maken deel uit van de jaarlijkse cyclus klassenbezoeken-werkgesprekken-functioneringsgesprekken.
24. Bij elk blok wordt de titel van het blok in grote letters op een zichtbare plek voor de ramen gehangen.
25. Ieder blok wordt afgesloten met een presentatie van de leerlingen aan de ouders (per groep), onder schooltijd.
26. In de nieuwsbrief wordt de start van ieder blok opgenomen.
27. Bij de 10-minutengesprekken wordt extra aandacht geschonken aan de aankleding van de school m.b.t. De Vreedzame School.
28. In de informatieavonden in de groepen aan het begin van het schooljaar wordt een stukje van een Vreedzame School-les gedaan met de ouders, en wordt informatie over De Vreedzame School gegeven. Vóór de informatieavond worden alle ouders gebeld met de vraag of ze komen. En na afloop worden de ouders gebeld die niet aanwezig waren om aan te geven dat we ze gemist hebben.
29. Bij de intake met nieuwe ouders worden de doelen van De Vreedzame School nadrukkelijk genoemd, en aan ouders gevraagd of zij die doelen onderschrijven. Hierin wordt tevens aangegeven dat ze voor en na de informatieavond gebeld worden.
30. Twee keer per jaar (een keer voor ouders van groep 1-4; en een keer voor groep 5-8) geven we een workshop voor ouders bestaande uit drie bijeenkomsten over Conflicten in het Gezin.
31. De Veiligheidsthermometer wordt in oktober afgenomen.

32. Als de terugrapportage van de Veiligheidsthermometer er is, wordt de Veiligheidscommissie actief (leerlingen mogen solliciteren; een leerling uit groep 4, 5, 6, 7 en 8).
33. Na de herfstvakantie wordt een Pleincommissie in het leven geroepen (ook weer via sollicitatie; ook uit groep 4-8).
34. De pleinwacht bestaat uit een leerkracht die actief toezicht houdt, en een leerkracht die meespeelt.
35. Er is een ouderstuurgroep Vreedzaam die meedenkt en die zelf activiteiten onderneemt voor de oudergemeenschap (op het terrein van De Vreedzame School). Eén leerkracht maakt deel uit van deze stuurgroep, maar de groep is zelf 'eigenaar'.

Vragenlijst Onderzoek De Vreedzame School

De **Vragenlijst Onderzoek De Vreedzame School** kan gebruikt worden als nulmeting voorafgaande aan de invoering, en vervolgens jaarlijks worden herhaald, om zo zicht te krijgen op het **effect** van de invoering van De Vreedzame School. De Vragenlijst Onderzoek De Vreedzame School kan het beste worden ingevuld door alle leerkrachten (inclusief ib-ers, bouwcoördinatoren en schooldirectie), om een zo compleet mogelijk beeld te krijgen. Een goed inzicht in de effecten van de invoering van het programma kan door de school gebruikt worden als verantwoordingsmiddel naar schoolbestuur, inspectie, ouders, gemeente, enz.

Rapportage over het eerste deel van de Vragenlijst (leerlingen)

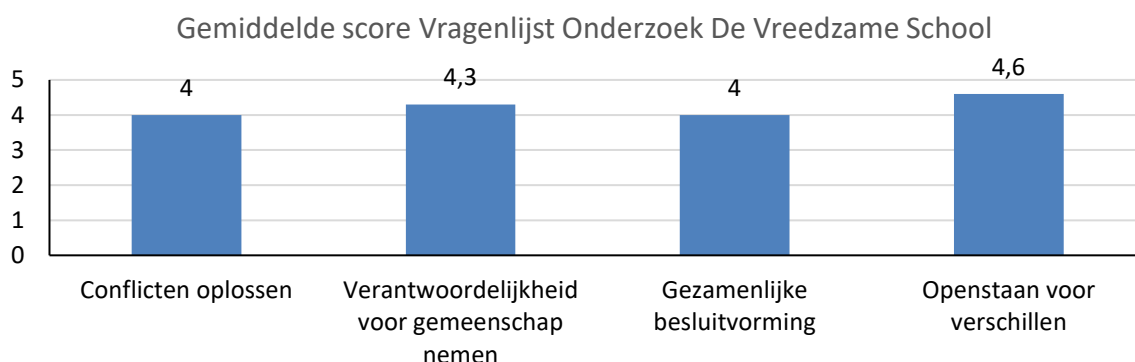
Hieronder vindt u eerst een overzicht van **de gemiddelde score** op de vier categorieën (doelen) van het programma:

- conflicten oplossen
- verantwoordelijkheid voor de gemeenschap nemen
- democratisch overleggen en gezamenlijk besluiten nemen
- openstaan voor verschillen tussen mensen

Vervolgens ziet u een tabel waarin de **gemiddelde scores op de afzonderlijke vragen** zijn weergegeven.

De antwoordmogelijkheden waren:

1 = helemaal niet mee eens	2 = niet mee eens	3 = neutraal	4 = mee eens	5 = helemaal mee eens
----------------------------	-------------------	--------------	--------------	-----------------------

Vragenlijst - Leerlingen bij ons op school - conflicten oplossen	4,0
1. zijn in staat eerst af te koelen als ze boos zijn	4,1
2. verplaatsen zich in standpunt en gevoelens van de ander	3,8
3. zoeken naar een win-win-oplossing in een conflict	4,2
4. lossen conflicten op zonder geweld	4,1
5. maken het weer goed na een ruzie	4,6
6. helpen een conflict van anderen op te lossen (bemiddelen, mediëren)	3,8
Vragenlijst - Leerlingen bij ons op school - verantwoording voor gemeenschap nemen	4,3
7. houden zich aan de afspraken in klas en school	4,4
8. spreken iemand aan die zich niet aan de afspraken houdt	4,5
9. zeggen er iets van als iemand wordt gepest of onrechtvaardig behandeld	4,4
10. ruimen rommel op ook als het niet van hen zelf is	3,4
11. zijn betrokken bij het oplossen van problemen in de groep	4,5
12. geven opstekers (complimenten) aan anderen	4,4
Vragenlijst - Leerlingen bij ons op school - gezamenlijke besluitvorming	4,0
13. hebben invloed op beslissingen in de klas	4,5
14. brengen hun mening onder woorden	3,8
15. onderbouwen hun mening met argumenten	3,6
16. zijn bereid af en toe van mening te veranderen	3,9
17. nemen de mening van anderen serieus	4,2
18. weerstaan de groepsdruk en bepalen hun eigen mening	4,0
Vragenlijst - Leerlingen bij ons op school - openstaan voor verschillen	4,6
19. laten iedereen meedoen met spelletjes	4,5
20. werken goed samen	4,5
21. werken ook samen met kinderen die niet direct tot hun vriendenkring behoren	4,6
22. gaan goed om met alle kinderen, ook als ze anders zijn	4,8
23. hebben een open houding tegenover kinderen die 'anders' zijn	4,7
24. hebben belangstelling voor kinderen met andere opvattingen/leefgewoonten	4,7

Normering

Om uw score te vergelijken met een landelijk gemiddelde, zullen we de komende jaren de data verzamelen van zoveel mogelijk scholen in Nederland. Sinds een paar jaar wordt dit instrument gebruikt op scholen die gaan starten met de invoering van het programma, eerst als nulmeting voorafgaande aan de invoering, en vervolgens een meting na de invoering. Uit dat databestand zijn 24 scholen geselecteerd in een representatieve steekproef.

Op basis van deze steekproef hebben we een voorlopige norm vastgesteld:

Kwalificatie	Gemiddelde score
onvoldoende	1.0 - 2.3
zwak	2.4 - 3.0
voldoende	3.1 - 3.7
ruim voldoende of goed	3.8 - 4.4
uitstekend	4.5 - 5.0

Rapportage over het tweede deel van de Vragenlijst (leerkrachten)

Hieronder vindt u een overzicht van de gemiddelde scores van de leerkrachten.

Vragenlijst Onderzoek De Vreedzame School (deel 2: leerkrachten)	
1. leerlingen positief sociaal gedrag aan te leren	4,4
2. ervoor te zorgen dat alle leerlingen zich gehoord en gezien voelen	4,6
3. ervoor te zorgen dat alle ouders zich gehoord en gezien voelen	4,5
4. leerlingen te leren hun conflicten zélf op te lossen	4,3
5. leerlingen te leren om conflicten op een constructieve manier op te lossen	4,0
6. te mediëren bij conflicten van leerlingen	3,6
7. leerlingen een stem en inspraak te geven	4,3
8. leerlingen te leren op een democratische manier beslissingen te nemen	4,6
9. leerlingen te stimuleren om hun gevoelens onder woorden te brengen	4,4
10. uw eigen gevoelens onder woorden te brengen in de groep	4,6
11. leerlingen te leren zich in te leven in elkaar	4,3
12. leerlingen uit te dagen tot zelfstandigheid en verantwoordelijkheid	4,4
13. leerlingen de gelegenheid te geven tot participatie	4,0
14. een open houding tegenover verschillen te stimuleren bij de leerlingen	4,7
Totaal gemiddeld score (deel 2: leerkrachten)	4,3

Wat te doen met de resultaten?

De Vragenlijst Onderzoek De Vreedzame School wordt meestal gebruikt om het **effect** (in de perceptie van de leerkrachten) van het programma in kaart te brengen. Aan het begin, vlak voor de start van De Vreedzame School, vindt de eerste meting plaats, en na een jaar, twee jaar of opeenvolgende jaren, kan dan nagegaan worden of er veranderingen zijn opgetreden in de percepties van de leerkrachten als het gaat om het gedrag van de leerlingen. Het tweede deel van de vragenlijst betreft de inschatting van de leerkrachten zelf over hun eigen competenties om het programma goed uit te voeren. Het biedt gespreksstof in de teamvergadering: wat doen we (in onze eigen ogen) al goed en wat kan beter? Eventueel kan de vragenlijst eens worden voorgelegd aan de leerlingen van groep 8, en kunnen die resultaten worden gelegd naast de scores van de leerkrachten.

Bijlagen

Bij Kwaliteitszorginstrument De Vreedzame School

- Bijlage 1: Vragenlijst Groepsklimaat - Overzichten per groep
- Bijlage 2: Een leeg Borgingsplan om in te vullen
- Bijlage 3: Overzicht ingevulde vragenlijsten en groepen

Bijlage 1 Vragenlijst Groepsklimaat - Overzichten per groep

Groep Rood	Score
Conflicten oplossen	3,3
1. komen de kinderen met oplossingen bij conflicten (bijv. om de beurt)	3
2. lossen kinderen conflicten op zonder geweld (schelden, schoppen, slaan)	3
3. zijn kinderen in staat af te koelen als het echt ruzie is geworden	4
4. zeggen kinderen wat ze willen (in een conflict)	3
5. luisteren kinderen ook naar wat de ander wil	3
6. maken kinderen het weer goed na een ruzie	4
Verantwoordelijkheid voor gemeenschap nemen	4,0
7. helpen kinderen iemand die hulp nodig heeft	4
8. troosten kinderen elkaar	4
9. ruimen kinderen rommel op, ook als het niet van hen is	4
10. helpen kinderen mee met klassentaken en klusjes	4
Democratisch overleg en gezamenlijk besluiten nemen	3,7
11. durven kinderen iets te zeggen	4
12. doen kinderen goed mee met het nemen van een besluit	4
13. luisteren kinderen naar andere kinderen	4
14. stellen kinderen vragen aan andere kinderen	3
15. brengen kinderen hun idee onder woorden	3
16. accepteren kinderen de keuze van de groep/van de meerderheid	4
Openstaan voor verschillen	3,8
17. spelen en werken jongens en meisjes goed samen	4
18. kunnen kinderen praten over verschillen tussen mensen	3
19. werken kinderen ook samen met kinderen die niet direct tot hun vrienden behoren	4
20. gaan kinderen positief om met alle kinderen, ook als ze anders zijn	4

Groep Oranje	Score
Conflicten oplossen	3,5
1. komen de kinderen met oplossingen bij conflicten (bijv. om de beurt)	4
2. lossen kinderen conflicten op zonder geweld (schelden, schoppen, slaan)	3
3. zijn kinderen in staat af te koelen als het echt ruzie is geworden	3
4. zeggen kinderen wat ze willen (in een conflict)	4
5. luisteren kinderen ook naar wat de ander wil	3
6. maken kinderen het weer goed na een ruzie	4
Verantwoordelijkheid voor gemeenschap nemen	3,8
7. helpen kinderen iemand die hulp nodig heeft	4
8. troosten kinderen elkaar	4
9. ruimen kinderen rommel op, ook als het niet van hen is	3
10. helpen kinderen mee met klassentaken en klusjes	4
Democratisch overleg en gezamenlijk besluiten nemen	3,3
11. durven kinderen iets te zeggen	4
12. doen kinderen goed mee met het nemen van een besluit	4
13. luisteren kinderen naar andere kinderen	3
14. stellen kinderen vragen aan andere kinderen	3
15. brengen kinderen hun idee onder woorden	3
16. accepteren kinderen de keuze van de groep/van de meerderheid	3
Openstaan voor verschillen	3,5
17. spelen en werken jongens en meisjes goed samen	3
18. kunnen kinderen praten over verschillen tussen mensen	4
19. werken kinderen ook samen met kinderen die niet direct tot hun vrienden behoren	3
20. gaan kinderen positief om met álle kinderen, ook als ze anders zijn	4

Groep Geel	Score
Conflicten oplossen	3,3
1. lossen leerlingen het conflict zelfstandig op	2
2. zijn leerlingen in staat om eerst af te koelen bij boosheid	3
3. komen leerlingen op voor hun eigen standpunt	3
4. benoemen leerlingen hun eigen gevoelens	4
5. verplaatsen leerlingen zich in standpunt en gevoelens van de ander	3
6. zoeken leerlingen naar een win-win oplossing	3
7. lossen leerlingen conflicten op zonder geweld (schelden, schoppen, slaan)	4
8. maken leerlingen het weer goed na een ruzie	4
Verantwoordelijkheid voor gemeenschap nemen	3,3
9. houden leerlingen zich aan de afspraken in klas en school	3
10. spreken leerlingen iemand aan die zich niet aan de afspraken houdt	4
11. zeggen leerlingen er iets van als iemand wordt gepest of onrechtvaardig wordt behandeld	3
12. helpen leerlingen iemand die hulp nodig heeft	4
13. ruimen leerlingen rommel op, ook als het niet van hen is	2
14. nemen leerlingen initiatieven ten behoeve van de gemeenschap (klas, school)	3
15. helpen leerlingen mee met klassentaken en klusjes	4
16. geven leerlingen opstekers (complimenten) aan anderen	3
Democratisch overleg en gezamenlijk besluiten nemen	3,1
17. doen leerlingen goed mee met het nemen van een besluit	4
18. luisteren leerlingen naar andere leerlingen	4
19. stellen leerlingen vragen aan andere leerlingen	2
20. brengen leerlingen hun mening onder woorden	3
21. onderbouwen leerlingen hun mening met argumenten	3
22. verplaatsen leerlingen zich in het standpunt van een ander	3
23. gaan leerlingen in op de argumenten van een ander	2
24. zijn leerlingen bereid van mening te veranderen	3
25. accepteren leerlingen de keuze van de meerderheid	4
Openstaan voor verschillen	3,8
26. laten leerlingen iedereen meedoen met spelletjes	3
27. werken de leerlingen goed samen	4
28. werken leerlingen ook samen met leerlingen die niet direct tot hun vriendenkring behoren	4
29. gaan leerlingen goed om met alle leerlingen, ook als ze anders zijn	4
30. hebben leerlingen een open houding tegenover leerlingen die 'anders' zijn	4
31. hebben leerlingen belangstelling voor leerlingen met andere opvattingen/leefgewoonten	4

Groep Bruin	Score
Conflicten oplossen	3,5
1. lossen leerlingen het conflict zelfstandig op	3
2. zijn leerlingen in staat om eerst af te koelen bij boosheid	4
3. komen leerlingen op voor hun eigen standpunt	3
4. benoemen leerlingen hun eigen gevoelens	4
5. verplaatsen leerlingen zich in standpunt en gevoelens van de ander	3
6. zoeken leerlingen naar een win-win oplossing	3
7. lossen leerlingen conflicten op zonder geweld (schelden, schoppen, slaan)	4
8. maken leerlingen het weer goed na een ruzie	4
Verantwoordelijkheid voor gemeenschap nemen	3,4
9. houden leerlingen zich aan de afspraken in klas en school	3
10. spreken leerlingen iemand aan die zich niet aan de afspraken houdt	3
11. zeggen leerlingen er iets van als iemand wordt gepest of onrechtvaardig wordt behandeld	3
12. helpen leerlingen iemand die hulp nodig heeft	4
13. ruimen leerlingen rommel op, ook als het niet van hen is	4
14. nemen leerlingen initiatieven ten behoeve van de gemeenschap (klas, school)	3
15. helpen leerlingen mee met klassentaken en klusjes	4
16. geven leerlingen opstekers (complimenten) aan anderen	3
Democratisch overleg en gezamenlijk besluiten nemen	3,1
17. doen leerlingen goed mee met het nemen van een besluit	4
18. luisteren leerlingen naar andere leerlingen	4
19. stellen leerlingen vragen aan andere leerlingen	3
20. brengen leerlingen hun mening onder woorden	3
21. onderbouwen leerlingen hun mening met argumenten	2
22. verplaatsen leerlingen zich in het standpunt van een ander	3
23. gaan leerlingen in op de argumenten van een ander	2
24. zijn leerlingen bereid van mening te veranderen	3
25. accepteren leerlingen de keuze van de meerderheid	4
Openstaan voor verschillen	3,8
26. laten leerlingen iedereen meedoen met spelletjes	3
27. werken de leerlingen goed samen	4
28. werken leerlingen ook samen met leerlingen die niet direct tot hun vriendenkring behoren	4
29. gaan leerlingen goed om met alle leerlingen, ook als ze anders zijn	4
30. hebben leerlingen een open houding tegenover leerlingen die 'anders' zijn	4
31. hebben leerlingen belangstelling voor leerlingen met andere opvattingen/leefgewoonten	4

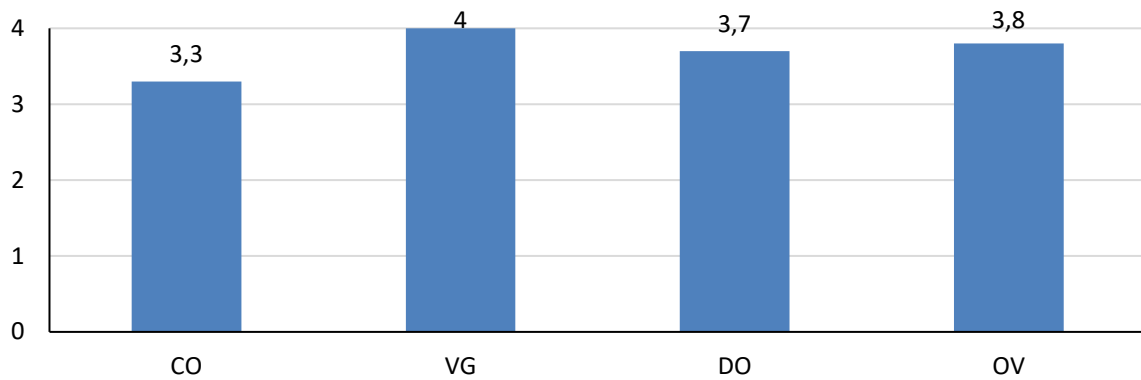
Groep Groen	Score
Conflicten oplossen	3,6
1. zijn leerlingen in staat om eerst af te koelen als ze boos zijn	4
2. komen leerlingen op voor hun eigen standpunt in een conflict	4
3. verplaatsen leerlingen zich in standpunt en gevoelens van de ander	3
4. zoeken leerlingen naar een win-win-oplossing	3
5. lossen leerlingen conflicten op zonder geweld (schelden, schoppen, slaan)	4
6. maken leerlingen het weer goed na een ruzie	4
7. zien leerlingen hun eigen aandeel in een conflict	3
8. zorgen leerlingen ervoor dat het conflict niet uit de hand loopt	4
9. helpen leerlingen een conflict van anderen op te lossen (bemiddelen, mediëren)	3
Verantwoordelijkheid voor gemeenschap nemen	3,6
10. houden leerlingen zich aan de afspraken in klas en school	4
11. spreken leerlingen iemand aan die zich niet aan de afspraken houdt	4
12. zeggen leerlingen er iets van als iemand wordt gepest of onrechtvaardig behandeld	4
13. helpen leerlingen iemand die hulp nodig heeft	4
14. ruimen leerlingen rommel op, ook als het niet van hen is	2
15. nemen leerlingen initiatieven ten behoeve van de gemeenschap (klas, school)	3
16. helpen leerlingen mee met klassentaken en klusjes	4
17. geven leerlingen opstekers (complimenten) aan anderen	4
Democratisch overleg en gezamenlijk besluiten nemen	3,7
18. doen leerlingen goed mee met het nemen van een besluit	4
19. luisteren leerlingen naar andere leerlingen	4
20. stellen leerlingen vragen aan andere leerlingen	4
21. brengen leerlingen hun mening onder woorden	4
22. gaan leerlingen in op de argumenten van een ander	4
23. onderbouwen leerlingen hun mening met argumenten	3
24. verplaatsen leerlingen zich in het standpunt van een ander	3
25. zijn leerlingen bereid af en toe van mening te veranderen	3
26. zeggen leerlingen op een respectvolle manier dat ze het er niet mee eens zijn	4
27. nemen leerlingen de mening van de minderheid serieus	4
28. weerstaan leerlingen de groepsdruk en kiezen hun eigen mening	3
29. accepteren leerlingen de keuze van de meerderheid	4
Openstaan voor verschillen	4,0
30. laten leerlingen iedereen meedoen met spelletjes	4
31. werken jongens en meisjes goed samen	4
32. werken leerlingen samen met leerlingen die niet direct tot hun vriendenkring behoren	4
33. gaan leerlingen goed om met álle kinderen, ook als ze anders zijn	4
34. hebben leerlingen een open houding tegenover leerlingen die 'anders' zijn	4
35. hebben leerlingen belangstelling voor kinderen met andere opvattingen/leefgewoonten	4

Groep Blauw	Score
Conflicten oplossen	3,7
1. zijn leerlingen in staat om eerst af te koelen als ze boos zijn	4
2. komen leerlingen op voor hun eigen standpunt in een conflict	4
3. verplaatsen leerlingen zich in standpunt en gevoelens van de ander	3
4. zoeken leerlingen naar een win-win-oplossing	4
5. lossen leerlingen conflicten op zonder geweld (schelden, schoppen, slaan)	4
6. maken leerlingen het weer goed na een ruzie	4
7. zien leerlingen hun eigen aandeel in een conflict	4
8. zorgen leerlingen ervoor dat het conflict niet uit de hand loopt	4
9. helpen leerlingen een conflict van anderen op te lossen (bemiddelen, mediëren)	2
Verantwoordelijkheid voor gemeenschap nemen	3,4
10. houden leerlingen zich aan de afspraken in klas en school	4
11. spreken leerlingen iemand aan die zich niet aan de afspraken houdt	3
12. zeggen leerlingen er iets van als iemand wordt gepest of onrechtvaardig behandeld	3
13. helpen leerlingen iemand die hulp nodig heeft	4
14. ruimen leerlingen rommel op, ook als het niet van hen is	3
15. nemen leerlingen initiatieven ten behoeve van de gemeenschap (klas, school)	3
16. helpen leerlingen mee met klassentaken en klusjes	4
17. geven leerlingen opstekers (complimenten) aan anderen	3
Democratisch overleg en gezamenlijk besluiten nemen	3,0
18. doen leerlingen goed mee met het nemen van een besluit	3
19. luisteren leerlingen naar andere leerlingen	4
20. stellen leerlingen vragen aan andere leerlingen	3
21. brengen leerlingen hun mening onder woorden	3
22. gaan leerlingen in op de argumenten van een ander	3
23. onderbouwen leerlingen hun mening met argumenten	3
24. verplaatsen leerlingen zich in het standpunt van een ander	3
25. zijn leerlingen bereid af en toe van mening te veranderen	3
26. zeggen leerlingen op een respectvolle manier dat ze het er niet mee eens zijn	3
27. nemen leerlingen de mening van de minderheid serieus	2
28. weerstaan leerlingen de groepsdruk en kiezen hun eigen mening	3
29. accepteren leerlingen de keuze van de meerderheid	3
Openstaan voor verschillen	3,8
30. laten leerlingen iedereen meedoen met spelletjes	4
31. werken jongens en meisjes goed samen	4
32. werken leerlingen samen met leerlingen die niet direct tot hun vriendenkring behoren	4
33. gaan leerlingen goed om met álle kinderen, ook als ze anders zijn	4
34. hebben leerlingen een open houding tegenover leerlingen die 'anders' zijn	4
35. hebben leerlingen belangstelling voor kinderen met andere opvattingen/leefgewoonten	3

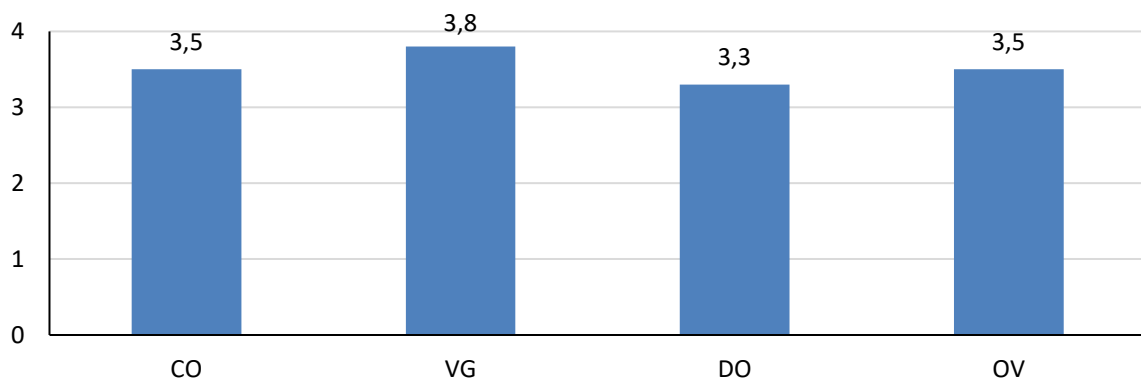
Hieronder vindt u van alle groepen de resultaten (de gemiddelde scores op de vier onderdelen) in een grafiek, waarbij:

CO = Conflicten oplossen	VG = Verantwoordelijkheid voor gemeenschap nemen	DO = Democratisch overleggen	OV = Openstaan voor verschillen
--------------------------	---	---------------------------------	------------------------------------

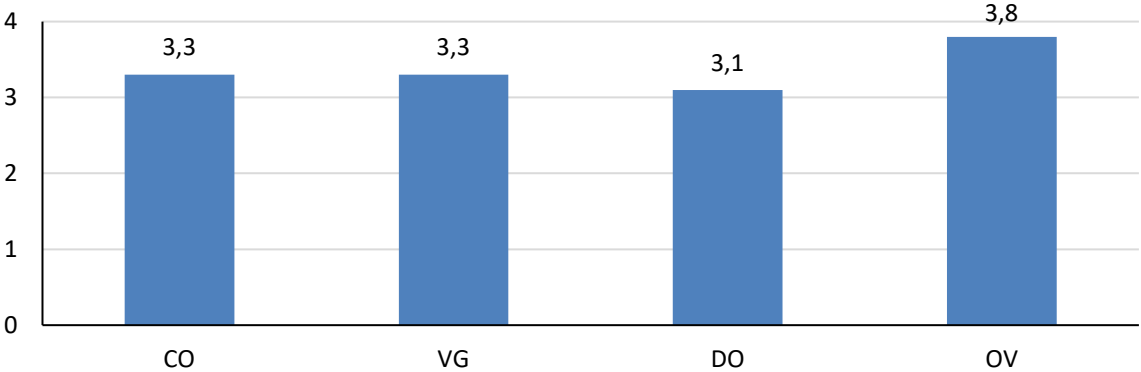
Gemiddelde scores Vragenlijst Groepsklimaat leerkracht -Groep Rood

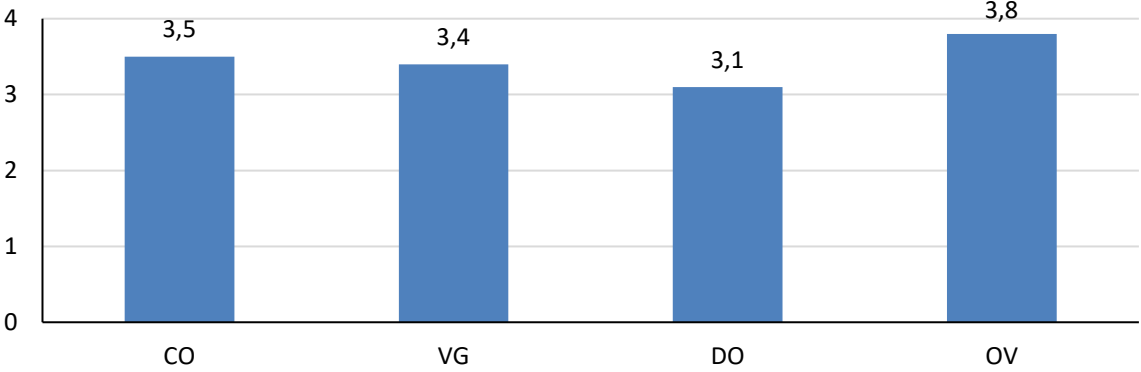
Gemiddelde scores Vragenlijst Groepsklimaat leerkracht -Groep Oranje

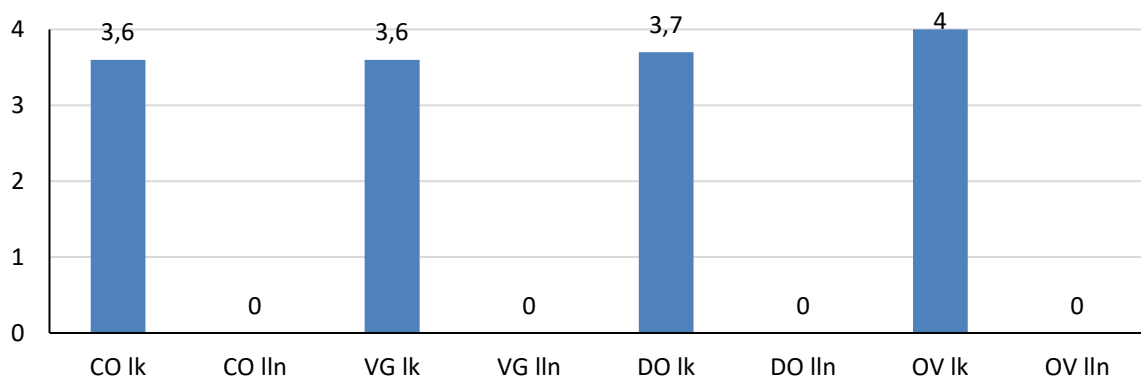
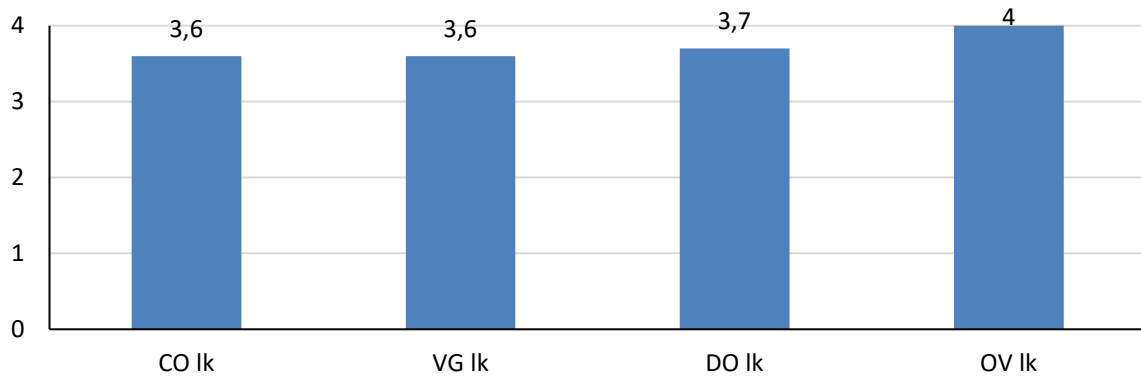
Gemiddelde scores Vragenlijst Groepsklimaat leerkracht -Groep Geel

Gemiddelde scores Vragenlijst Groepsklimaat leerkracht -Groep Bruin

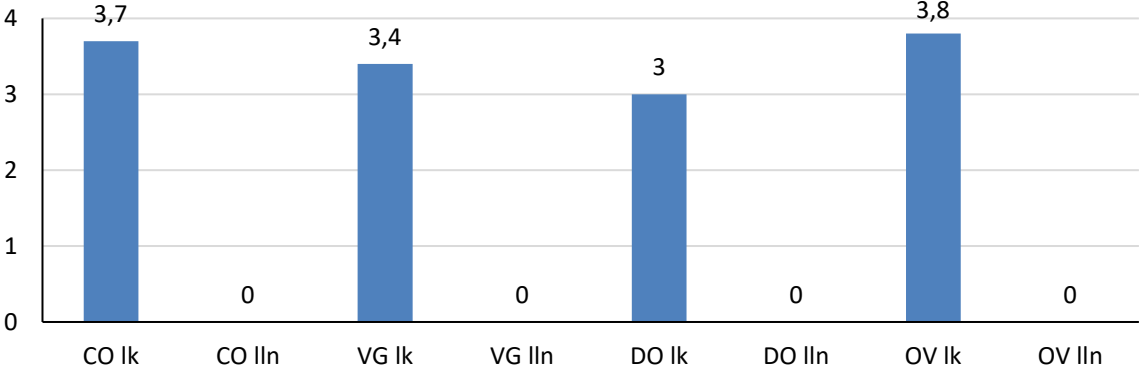
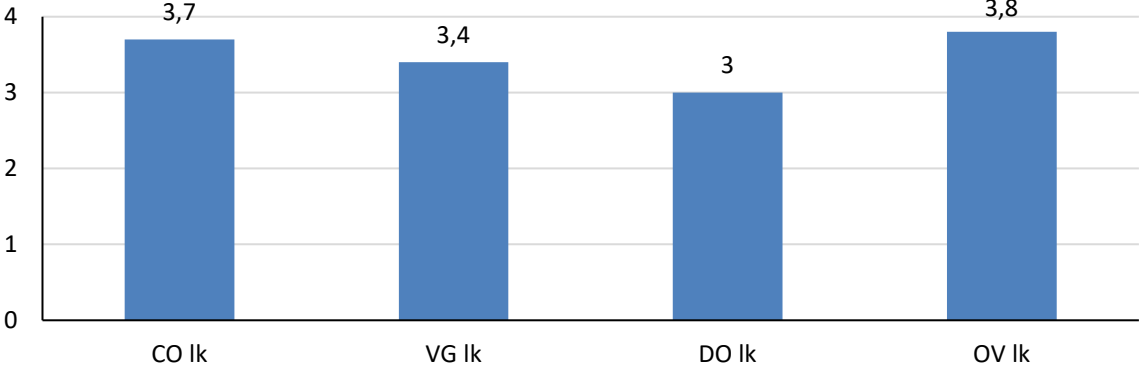
Gemiddelde scores Vragenlijst Groepsklimaat leerkrachten en leerlingen -Groep Groen

Ik = leerkrachten

Iln = leerlingen

Gemiddelde scores Vragenlijst Groepsklimaat leerkrachten en leerlingen -Groep Blauw

Ik = leerkrachten
In = leerlingen

Bijlage 2 Een leeg borgingsplan om in te vullen

Borgingsplan	Wie verantwoordelijk?	Acties	In orde	Nog niet in orde
Opnemen in missie van de school, in meerjarenplan, kwaliteitsbeleid , in personeelsbeleid (POP, competentie-profielen, functioneringsgesprekken, werving nieuw personeel, e.d.).				
Uitvoeren van wekelijkse lessen (opnemen in rooster; geen vrijblijvendheid).				
Stuurgroep VS 6 x per jaar bijeen (gekoppeld aan de blokken) op basis van een jaarplan .				
Stuurgroep heeft een jaarplanning gemaakt. (Zie voorbeeld).				
VS vast agendapunt op teamvergadering 6 x per jaar.				
Zichtbaarheid (gevel; in klas en hal prikboarden; mediatieplek; foto's mediatoren; afkoelplek; etc.). Eventueel ook in de wijk.				
Jaarlijks klassenbezoek gericht op De Vreedzame School.				
Voortgang meten (Kwaliteitszorginstrument: groepsklimaatvragenlijst, borgingsinstrument, veiligheidsthermometer).				
Structurele betrokkenheid van kinderen (gemeenschapstaken in klas en school; commissie in klas en school; mediatoren; groepsvergaderingen; etc.).				
Nieuwe leerkrachten inscholen (maar ook directie, oop-ers, opleiders in school; etc.).				
Ouders blijven informeren (intakegesprek; schoolgids; info-avonden groepen; nieuwsbrieven; kletskaarten; presentaties kinderen; etc.), én betrekken, activeren (ouderstuurgroep).				
Zorg voor een expliciete sociale norm ('zo doen we het hier'), en draag die uit op elk moment, door iedereen in school; en spreek elkaar daar op aan.				

Bijlage 3 Overzicht ingevulde vragenlijsten en groepen

	Groepsklimaat onderbouw (gr. 1-2) leerkracht	Groepsklimaat middenbouw (gr. 3-4-5) leerkracht	Groepsklimaat bovenbouw (gr. 6-7-8) leerkracht	Groepsklimaat bovenbouw (gr. 6-7-8) leerlingen	Borgingsinstrument	Vragenlijst Onderzoek De Vreedzame School
Groep Rood (Lj 1&2)	1					
Groep Oranje (Lj 1&2)	1					
Groep Paars (Lj1&2)	0					
Groep Geel (Lj 3&4)		1				
Groep Bruin (Lj 5&6)		1				
Groep Groen (Lj 6&7)			1	0		
Groep Blauw (Lj 7&7+)			1	0		
Overig					12	12
Totaal	2	2	2	0	12	12